

Op verhaal komen: een contextuele bijbelstudie over klimaatverandering

Nodig: Bijbels of hand-out, kaars, flipover, stiften, liedboeken. Optioneel: symbolen of krantenknipsels die over het thema gaan, om bij de kaars te leggen.

Bijbelstudie over Genesis 41:1-36

Stap 1: Openen en kennismaken

Steek de kaars aan als teken van Gods licht in ons leven. Neem tijd om (nader) kennis te maken door in ieder geval een namenrondje te doen.

Als we het over klimaat hebben komt het gesprek in de kerk al gauw op de schepping en zorg voor de natuur. We beginnen met een klein rondje. Geef de kaars door en noem iets wat je deze week in positieve zin is bijgebleven als je aan de schepping/natuur denkt.

De gespreksleider leest aansluitend op het rondje een deel van psalm 8:

4 Zie ik de hemel, het werk van uw vingers,
de maan en de sterren door u daar bevestigd,
5 wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt,
het mensenkind dat u naar hem omziet?
6 U hebt hem bijna een god gemaakt,
hem gekroond met glans en glorie,
7 hem toevertrouwd het werk van uw handen
en alles aan zijn voeten gelegd:
8 schapen, geiten, al het vee,
en ook de dieren van het veld,
9 de vogels aan de hemel, de vissen in de zee
en alles wat trekt over de wegen der zeeën.

Spreek een gebed uit en/of zing een lied met elkaar. Suggestie: 'In de veelheid van geluiden' (Liedboek 283)

ZIEN – Verkennen van het eigen verhaal

Stap 2: Introductie en context

Klimaatverandering, we horen er veel over de laatste tijd. We gaan kort met elkaar uitwisselen, eerst in drietallen en daarna noemen we enkele dingen van die gesprekken in de grote kring.

- Op welke manier raakt dit thema aan jouw persoonlijk leven?

Wat in de grote groep klinkt brengen we in beeld door het op te schrijven op een flipover.

Extra verdieping/analyse:

Wanneer we in gesprek gaan over klimaatverandering wordt al gauw duidelijk dat het gaat om een complexe thematiek. Soms helpt het om met elkaar het thema in kaart te brengen door hardop na te denken over de vraag welke factoren er meespelen. Probeer daarbij een onderscheid te maken in sociale factoren (samenleving, relaties, groepen), politieke factoren (wie heeft invloed, wie nemen beslissingen), ideologische factoren (welke idealen, religieuze ideeën spelen een rol) en economische factoren (hoe lopen de geldstromen, welke economische belangen spelen er mee, etc.).

Zo krijgen we een beter beeld van de verschillende factoren die meespelen en met elkaar verweven zijn rond dit thema. Streef niet volledigheid na (onmogelijk) maar doe dit 5 à 10 minuten met elkaar en schrijf de antwoorden op de flipover.

IN GESPREK MET DE TEKST – Verkennen van het bijbelverhaal

Stap 3: De Bijbel openen

Lees met elkaar Genesis 41:1-36. Omdat het een behoorlijke lap tekst is vind je hieronder een hand-out met een iets ingekorte versie die je desgewenst kan gebruiken (Genesis 41:1, 8, 14-36). Vraag een of twee personen de tekst hardop voor te lezen, zodat de woorden ook gehoord worden.

Stap 4: De tekst bestuderen

Vraag: waar gaat dit verhaal over? Maak een rondje, waarbij ieder in één woord antwoord probeert te geven. De nadruk ligt niet op exegese (wat bedoelde de schrijver), maar op 'waar gaat het volgens jou over' (hoe komt het over).

Stap 5: In kleine groepjes de tekst bestuderen

Verdeel de groep in kleinere groepjes van 3 tot 6 personen. Bespreek onderstaande vragen en schrijf de antwoorden op een groot vel papier. Neem hier 45-60 minuten de tijd voor.

- Welke personages kom je tegen in de tekst? Wat weet je over hen? (Bespreek het kort met elkaar, schrijf eventueel wat steekwoorden op de flap)

- Welke waarschuwing krijgt de farao? Probeer dit in jullie eigen woorden in één zin samen te vatten.
- Welke maatregelen worden voorgesteld? Probeer eens met elkaar te bedenken welke sociale, politieke, economische en ideologische factoren hier een rol spelen schrijf dit op. (Hulpvragen: wie beslist, wie dragen bij, welke rol speelt God/religie in het verhaal, etc.)
- Wat wordt er gezegd over overvloed in deze tekst?
- Het woord klimaatverandering wordt natuurlijk niet genoemd in dit verhaal. Toch is de beeldtaal die wordt gebruikt heel sprekend (koeien, aren). Welke beelden zouden passen bij onze werkelijkheid anno 2019?
- Waarin raakt het bijbelverhaal aan onze realiteit? Welke plek zou jij innemen in dit verhaal?
- Welke maatregelen zijn er bij ons nodig om op de lange termijn een ramp te voorkomen? Wat kunnen wij als kerk (of gespreksgroep) daaraan bijdragen? Probeer een concrete actie te bedenken.

Stap 6: Terugkoppeling vanuit de kleine groepjes naar de grote groep

De groepjes presenteren de antwoorden aan elkaar of – wanneer er weinig tijd is – ze vertellen elkaar wat hun het meest opviel/is bijgebleven van het gesprek dat ze hadden. Leg de nadruk op hoe het verhaal aan onze werkelijkheid raakt.

HANDELEN – Samen werken aan verandering

Stap 7: Terugkoppelen aan eigen leven

Voor zover dit niet vanzelf gebeurde in het gesprek bij stap 6: bespreek met elkaar wat we als kerk of gespreksgroep concreet kunnen doen om klimaatverandering af te remmen (aanhakend bij de laatste vraag).

Stap 8: Afsluiten

Geef nogmaals de kaars door. Ieder noemt iets wat hij/zij meeneemt uit deze bijbelstudie. Sluit af met een gebed en/of lied.

Suggestie: het klimaatlied dat ds. A.F. Troost schreef in februari 2019. Op de wijs van 'Zolang er mensen zijn op aarde'.

KYRIELEIS, HEB MEDELIJDEN

Kyrieleis, heb medelijden,
de schepping klaagt, de aarde huilt
akkers en weiden: straks woestijnen,
het voedsel schaars, de grond vervuild.

Kyrieleis, heb medelijden,
de schepping kreunt, de aarde vraagt:
gun ons de tijd nog te vermijden
dat al wat leeft wordt weggevaagd.

Kyrieleis, heb medelijden,
de schepping schreeuwt, de aarde zucht
hoe konden wij zo brutaal ontwijken
uw werk: het land, de zee, de lucht?

Kyrieleis, heb medelijden,
de schepping roept, de aarde smeekt
dit is toch niet het eind der tijden,
nu hebzucht wereldwijd zich wrekt?

Kyrieleis, heb medelijden,
de schepping bidt, de aarde hoopt
op U, op ons – een jaargetijde
dat al ons vuil in schoonheid doopt.

tekst: André F. Troost

melodie: gezang 488a Liedboek voor de Kerken

of gezang 310 Liedboek – zingen en bidden in huis en kerk

Meer lezen?

Op de website www.groenekerken.nl is veel informatie te vinden: materiaal, sprekers om uit te nodigen, tips over bijeenkomsten of wat je kan doen om met je geloofsgemeenschap te werken aan duurzaamheid.

Achtergrondinformatie voor de facilitator

Een verhaal dat veel mensen bekend zal voorkomen: de droom van de farao. Toch kan het verrassend zijn om dit bekende verhaal te lezen in het licht van klimaatverandering. De farao wordt op een bijzondere wijze gewaarschuwd in dit verhaal. Door twee dromen die eigenlijk één en dezelfde zijn. Hij is er ontzettend ongerust over, en wanneer hij de droom aan Jozef vertelt, dikt hij het allemaal nog wat aan 'afschuwelijk mager' en 'ik heb in heel Egypte nog nooit zulke lelijke koeien gezien' (vers 19). Het is opvallend dat de wijzen en magiërs van de farao geen verklaring kunnen geven. De Egyptische religie moet het afleggen tegen de uitleg van de ene God. Alleen Jozef kan de droom verklaren en volgens hem gaat het om een waarschuwing: er zal een hongersnood komen. Het is heel sterk hoezeer in dit verhaal de verantwoordelijkheid om passende maatregelen te nemen bij de mensen zelf wordt gelegd. De waarschuwing is helder, het gaat erom hoe hierop wordt gereageerd.

Richting overvloed wordt kritisch gereageerd: daar zal niemand iets zich meer van herinneren, er zal niets meer van te bespeuren zijn (vers 30,31). We zijn zo geneigd om vast te houden aan wat we hebben, om met angst onze portemonnee en bezittingen te bewaken. Daar zijn soms goede en terechte redenen voor. Maar is dat altijd zo? Associatief zou bij dit verhaal ook gedacht kunnen worden aan Lucas 12: 15-21, dat gaat over hebzucht en rijkdom en het verzamelen van schatten voor zichzelf in plaats van voor God.

In dit bijbelverhaal lijkt de verantwoordelijkheid met name bij de overheid te liggen. Niet vreemd in een hiërarchische cultuur. Het kan maken dat mensen zeggen 'zo is het ook, de overheid moet het oplossen'. Maar is dat een realistische gedachte? Hoe is dat in onze democratie, wat kunnen wij zelf doen? En als kerk?

Een overeenkomst zou in ieder geval gezien kunnen worden in het voorbereiden op de lange termijn, waarin er slechte jaren zullen zijn. Hoe kunnen we onze overvloed nu al inzetten om op de slechtere jaren voorbereid te zijn? Niet enkel voor ons eigen hachje of dat van onze kinderen, maar voor 'het hele volk'.

Bekijk ook de algemene instructie voor een bijbelstudie op <https://www.protestantsekerk.nl/contextueel-bijbellezen/>. Daar vindt u aanwijzingen om de bijbelstudie te begeleiden. Bereid het goed voor en let met name op hoeveel tijd er is. Het is aan te raden zeker twee uur in te plannen, of anders het programma over twee avonden te verdelen. Maak van tevoren keuzes en een tijdspad. Deze opzet is een leidraad, natuurlijk kunt u de opzet ook aanvullen of aanpassen aan de groep.

Hand-out bijbeltekst – Genesis 41 (NBV) (iets ingekorte versie van de tekst)

41 1 Twee volle jaren later kreeg de farao een droom. [...] 8 De volgende morgen was hij hevig verontrust. Daarom ontbood hij alle magiërs en geleerden van Egypte en vertelde hun wat hij had gedroomd. Maar er was niemand die hem de droom kon uitleggen. [...]

14 Hierop gaf de farao bevel om Jozef bij hem te brengen. Onmiddellijk werd hij uit de kerker gehaald, hij werd geschoren en kreeg schone kleren aan. Toen hij voor de farao verscheen, 15 zei deze tegen hem: 'Ik heb een droom gehad en niemand kan hem uitleggen. En nu heb ik over u horen zeggen dat u een droom maar hoeft te horen of u kunt hem verklaren.' 16 Jozef antwoordde: 'Dat is niet aan mij, maar misschien geeft God een uitleg die gunstig is voor de farao.' 17 Toen deed de farao hem zijn verhaal: 'In mijn droom stond ik aan de Nijl. 18 Opeens kwamen daar zeven koeien uit, mooie koeien die goed in hun vlees zaten. Ze gingen grazen in het oevergras. 19 Daarna kwamen er zeven andere koeien uit het water; die waren afschuwelijk mager, vel over been. Ik heb in heel Egypte nog nooit zulke lelijke koeien gezien. 20 En die magere, lelijke koeien aten de zeven eerste, vette koeien op. 21 Maar toen ze die naar binnen hadden gewerkt, was daar niets van te merken: ze zagen er nog even lelijk uit als eerst. Toen werd ik wakker. 22 Even later droomde ik dat er uit één halm zeven mooie, volle korenaren opschoten. 23 En daarna kwamen er weer zeven aren op; die waren dor en iel en door de oostenwind verschroeid. 24 En die armetierige korenaren verslonden de zeven mooie aren. Ik heb dit voorgelegd aan mijn magiërs, maar geen van hen kon me er iets over zeggen.'

25 Jozef zei tegen de farao: 'U hebt tweemaal hetzelfde gedroomd, farao, en God heeft u bekendgemaakt wat hij gaat doen. 26 Die zeven mooie koeien zijn zeven jaren, en die zeven mooie korenaren zijn ook zeven jaren: het is een en dezelfde droom. 27 De zeven magere, lelijke koeien die daarna tevoorschijn kwamen, staan ook voor zeven jaren, net zoals de zeven lege aren die door de wind verschroeid waren: er zullen zeven jaren van hongersnood komen. 28 Het is, farao, zoals ik u daarnet zei: God heeft u laten zien wat hij gaat doen. 29 Er komen zeven jaren waarin er in heel Egypte grote overvloed zal zijn. 30 Daarna volgen zeven jaren van hongersnood. Dan zal niemand zich nog iets herinneren van de overvloed die er in Egypte was. De hongersnood zal het land te gronde richten 31 en zo erg zijn dat er van de eerdere overvloed niets meer te bespeuren valt. 32 Dat u deze droom tweemaal hebt gekregen, betekent dat Gods besluit vaststaat en dat hij het binnenkort gaat uitvoeren. 33 U zou er daarom goed aan doen, farao, een verstandig en wijs man te zoeken en het bestuur over Egypte aan hem toe te vertrouwen. 34 Ook zou u krachtige maatregelen moeten nemen. Ik raad u aan in het hele land opzichters aan te stellen en tijdens de zeven jaren van overvloed een vijfde te vorderen van wat het land opbrengt. 35 Al het voedsel dat Egypte voortbrengt in de goede jaren die straks aanbreken, moet worden verzameld. U moet erop toezien dat er in de steden graan wordt opgeslagen, en dat graan moet zuinig worden bewaard. 36 Uit

die voedselvoorraad kan het land dan putten in de zeven jaren van hongersnood die het te wachten staan. Zo hoeft Egypte niet van honger om te komen.'

Hand-out vragen bij de tekst

1. Welke personages kom je tegen in de tekst? Wat weet je over hen? (bespreek het kort met elkaar, schrijf eventueel wat steekwoorden op de flap)
2. Welke waarschuwing krijgt de farao? Probeer dit in jullie eigen woorden in één zin samen te vatten.
3. Welke maatregelen worden voorgesteld? Probeer eens met elkaar te bedenken welke sociale, politieke, economische en ideologische factoren hier een rol spelen schrijf dit op. (hulpvragen: wie beslist, wie dragen bij, welke rol speelt God/ speelt religie in het verhaal etc.)
4. Wat wordt er gezegd over overvloed in deze tekst?
5. Het woord klimaatverandering wordt natuurlijk niet genoemd in dit verhaal. Toch is de beeldtaal die wordt gebruikt heel sprekend. Welke beelden zouden passen bij onze werkelijkheid anno 2019?
6. Waarin raakt het bijbelverhaal aan onze realiteit? Welke plek zou jij innemen in dit verhaal?
7. De tekst spreekt over krachtige maatregelen (vers 34). Welke maatregelen zijn er bij ons nodig om op de lange termijn een ramp te voorkomen? Wat kunnen wij als kerk (of gespreksgroep) daaraan bijdragen? Probeer een concrete actie te bedenken.